

Måndagen den 17 november

Kl. 12.00

Om bibehållande av ålderdomshemmen

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

2 § Andre vice talmannen meddelade att *Åke Gustavsson* (s) och *Karl-Erik Svarthberg* (s) den 15 november samt *Maj-Lis Landberg* (s) och *Börje Stensson* (fp) i dag återtagit sina platser i riksdagen, varigenom uppdraget som ersättare upphört för *Sven-Erik Alkemark*, *Melker Strand*, *Christer Häll* och *Anna-Brita Hulth*.

3 § Svar på interpellation 1986/87:49 om bibehållande av ålderdomshemmen

Anf. 1 Statsrådet BENGTLINDQVIST:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat socialministern om regeringen avser att ge kommunerna förutsättningar för att bibehålla ålderdomshemmen som en viktig resurs i äldreomsorgen också på lång sikt.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara interpellationen.

Riksdagen har enhälligt antagit socialtjänstlagen och senare den nya hälso- och sjukvårdslagen. I båda dessa lagar finns en gemensam syn på hur vården och omsorgen om äldre och handikappade skall utformas. De social-, hälso- och sjukvårdspolitiska insatserna bör utformas utifrån principerna om normalisering och självbestämmanderätt. Ett betydelsefullt inslag i strävan mot normalisering är att man gör det möjligt för äldre och handikappade att bo kvar i sina bostäder under så normala förhållanden som möjligt. För att uppnå självbestämmande krävs dels ett utbud av stöd- och serviceinsatser, som ger förutsättningar att tillgodose enskilda önskemål, dels ett respekterande av den personliga integriteten.

Frågan om bibehållande av ålderdomshemmen i en eller annan form har behandlats av riksdagen vid skilda tillfällen under senare år. Det har bl. a. varit fråga om statsbidrag till driften eller till statlig bostadslångivning vid uppförande eller ombyggnad av ålderdomshem.

Den allmänna inriktningen av samhällets insatser inom detta område har

Prot. 1986/87:27
17 november 1986

Om bibehållande av ålderdomshemmen

regeringen även redovisat i proposition 1984/85:142 om förbättrade boende-förhållanden för gamla, handikappade och långvarigt sjuka och i budgetpropositionen 1984 bil. 7 i vilken frågan om statsbidrag till driften av ålderdomshem behandlas.

Socialstyrelsen har nyligen gjort en inventering av förhållandena för personer som fortfarande bor eller vårdas långvarigt på institutioner. Studien omfattar totalt 128 000 personer, varav nära 50 000 personer som bor på ålderdomshem. Många av dagens ålderdomshem är gamla, nästan 90 % är byggda före 1970 och har en för låg boendestandard för att den skall vara ett acceptabelt alternativ till permanentbostad. Av de boende har exempelvis 35 % en genomsnittlig bostadsyta på mindre än 12 m².

Utvecklingen visar att det går att tillgodose omvårdnadsbehoven i den egna bostaden. Antalet platser i t. ex. ålderdomshem minskar successivt, de senaste två åren med drygt 2 000 per år. Landsting och kommuner satsar också i ökad utsträckning på olika former av primärvård och social hemtjänst.

I dag är situationen alltför ofta den, att den som har behov av omfattande vårdinsatser samtidigt har en oacceptabelt låg boendestandard, vilket bl. a. socialstyrelsens inventering visar. Det är min bestämda uppfattning att detta på sikt måste ändras så, att målen om fullvärdig bostad och en god omvårdnadsnivå förenas och blir en rättighet för alla. Först när detta sker kan gamla och hjälpbehövande människor få möjlighet att åldras med värdighet och bibehållen självkänsla och integritet.

Sammanfattningsvis är det övergripande målet för de äldres boende att både närmiljöerna och insatserna inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården skall utformas så, att äldre i största möjliga utsträckning kan bo kvar hemma. Äldre som bor hemma skall få tillgång till den service, omvårdnad, vård och trygghet som de behöver. Detta gäller både den som endast behöver enstaka serviceinsatser och den som har ett behov av mer omfattande vård- eller omvårdnadsinsatser under dygnet.

I vissa fall kan kvarboende ändå bli omöjligt och den enskilde bli tvungen att flytta till någon form av institution eller kollektivt boende.

Även ett sådant boende måste emellertid fylla kraven på en fullvärdig bostad. Insatserna bör också vara individuellt anpassade, för att undvika passivitet och otillräcklig självbestämmanderätt.

Ålderdomshem, som inte fyller kraven på en fullvärdig bostad och som inte kan ge en individuellt god omvårdnad, bör därför avvecklas eller byggas om. Jag vill dock framhålla att kommunerna i denna process måste handla med yttersta varsamhet och med stort hänsynstagande till önskemålen hos dem som redan bor på ålderdomshem.

Anf. 2 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Såvitt jag förstår är det direkta svaret på min direkta fråga ett nej.

Statsrådet talar om vikten av normalisering och självbestämmanderätt i äldreården. Normalisering är "att göra det möjligt för äldre -- -- att kunna bo kvar i sina bostäder under så normala förhållanden som möjligt". Det kan vi vara ense om. Finns det bara tillräckligt med hemsamariter, så att de gamla

får den hjälp de behöver och får den av i stort sett samma hemsamariter, då tycks de allra flesta vilja bo kvar hemma så länge de kan.

Men sedan? Statsrådet hänvisar till proposition 1984/85:142 och till 1984 års budgetproposition. I dessa kan man finna att den socialdemokratiska regeringen inte vill ge något statsbidrag till drift av ålderdomshem "eftersom statsbidrag till ålderdomshemmen skulle bidra till att bromsa det förändringsarbete som nu är i gång". Man finner också att socialdemokraterna inte vill ge lån till upprustning av ålderdomshem. Den socialdemokratiska politiken när det gäller de äldres service och boende har lett till att kommunerna i dag kan få statsbidrag till byggande av servicehus och om man bygger om ålderdomshem till servicehus. Men kommunerna kan inte få bidrag om man vill bygga ett nytt ålderdomshem eller om man vill modernisera ett gammalt. Till personal på servicehus utgår statsbidrag. Men till personal på ålderdomshem utgår inget statsbidrag. Detta tycker jag är ett praktexempel på statlig styrning över de berördas huvuden!

Är det då så underligt att antalet platser på ålderdomshem har minskat med 4 000 de senaste åren? Är det så konstigt att ålderdomshem läggs ner eller byggs om till servicehus? Om statsrådet tror att det är de äldres behov och önskningsar som styr dagens nedläggningar av ålderdomshem, då anser jag att både statsrådet och regeringen har fel. I stället är det så att felaktigt utformade statsbidrag berövar äldrevården ett alternativ som absolut behövs. Detta har bekräftats för mig och många av mina riksdagskolleger av släkt och vänner, liksom genom insändare och tidningsenkäter och under besök på de ålderdomshem som finns kvar.

Tidningen där hemma hade en enkät om åldringvården. Första dagen kom 80 svar. 60 av de svarande ville ha kvar ålderdomshemmen, två var direkt negativa, och resten av svaren handlade om andra saker. Svaren kom från såväl de äldre själva som deras anhöriga och vårdpersonal. Veldig många av de svarande ställde frågan: Vad skall det bli av mig när jag inte kan bo kvar hemma längre, inte vill till servicehus och inte behöver långvården än? Det är den frågan jag nu vill föra vidare till statsrådet: Hur blir det för denna kategori äldre när ålderdomshemmen är borta? Regeringen säger själv i 1984 års budgetproposition att antalet äldre personer i gruppen under 75 år minskar fram till sekelskiftet, medan gruppen över 85 kommer att öka från ca 120 000 till ca 170 000. Problemet med det gap som uppstår mellan servicehuset och långvården är alltså med nuvarande ekonomiska styrning stort. Jag skulle sätta stort värde på om statsrådet något ville kommentera detta.

Under den korta taletid jag har kvar vill jag citera några av svaren på den enkät jag nämnde.

I ett av svaren heter det: "Båda delarna måste finnas, både ålderdomshem och servicehem. Gamla har olika behov, det finns de som bara passar på ålderdomshem medan andra vill klara sig själva. Politikerna lyssnar inte på dem som jobbar inom äldrevården eller på de gamla. Valfrihet måste vi ha."

En av de svarande, som arbetar inom vården, säger: "Jag tycker att ålderdomshemmen ska finnas kvar för det finns många som inte passar att bo i servicehus. Anhöriga kanske tror att de får mera kontakter i en servicelägenhet men de gamla är precis lika ensamma där."

I svaret från en som kallar sig "Snart 90" står: "Lägg inte ner ålderdomshemmen. Där finns alltid någon att prata med. Jag väntar just nu på att få plats någonstans och jag vill bo på ett ålderdomshem, inte i en servicelägenhet. Jag tror att det går an att bo i servicelägenhet om man har släktingar som kan komma och hälsa på. Men många är ju ensamma. På ett ålderdomshem har man ju också samma personal hela tiden, till skillnad från en servicelägenhet där man kan få olika hemsamariter hela tiden." – Det sistnämnda finns det naturligtvis möjlighet att åtgärda.

Statsrådet slutar sitt svar med meningen:

"Ålderdomshem, som inte fyller kraven på en fullvärdig bostad och som inte kan ge en individuellt god omvårdnad, bör därför avvecklas eller byggas om." Men varför kan inte "byggas om" få innebära statligt bidrag till modernisering av ålderdomshem där så behövs?

Anf. 3 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Får jag först säga att det är värdefullt att vi i breda drag är överens om boendepolitiken när det gäller de äldre. Vi är överens om att det behövs en utbyggnad, att möjligheterna till eget boende måste vidgas, att vi behöver väl fungerande servicehus och att det i servicehusen kan finnas olika nivåer i fråga om service och tjänster.

Vi har också i riksdagen varit överens om att man måste vara försiktig vid den omstöpning som nu pågår. Statsrådet pekar i sitt svar till Anna Wohlin-Andersson på den proposition om förbättrade boendeförhållanden för gamla som behandlades av riksdagen 1984. Men han nämner inte – och det tycker jag är litet egendomligt – att riksdagen faktiskt hade invändningar mot propositionen på den här punkten och att riksdagen framförde att man vid granskningen av ansökningarna om lån för utbyggnad av ålderdomshem skulle vara mycket varsam och flexibel och visa ett generöst sinnelag.

Jag tycker också att det är synd att statsrådet i sitt svar enbart drar fram negativa aspekter på ålderdomshemmen. Vi får t. ex. höra att nästan 90 % av ålderdomshemmen är byggda före 1970 och har en alltför låg boendestandard för att kunna vara ett acceptabelt alternativ som permanentbostad. Men, Bengt Lindqvist, en mycket stor del av våra bostäder i Sverige är faktiskt byggda före 1970, och jag tror inte att det förhållandet att en bostad är byggd före 1970 skall behöva betyda att den inte kan användas som bostad.

Det finns trots allt väldigt många väl fungerande ålderdomshem, där människor också trivs. Det kan därför inte vara rimligt att så bestämt driva på en omvandling som innebär att människor rycks upp ur den miljö där de är rotade, eller inte får tillbringa sin ålderdom i den miljö de har sett fram emot att få komma till. Jag tror att det skulle vara värdefullt om också regeringen visade en mera generös och förstående attityd till uppfattningen att ålderdomshemmen spelar en viktig roll i bostadsförsörjningen för de äldre och i omvårdnaden av dem.

När riksdagen behandlade den här frågan 1984 beställde man av regeringen en rapportering om hur lånebestämmelserna tillämpades ute på fältet. Nu får vi via massmedierna då och då rapporter om att länsbostadsnämnderna inte alls är så flexibla som riksdagen förutsatte. Jag skulle mot den bakgrunden vilja fråga statsrådet Lindqvist: När kan riksdagen räkna med att

få den redovisning av tillämpningen av lånebestämmelserna i fråga om ombyggnad av ålderdomshem som begärdes 1984?

Prot. 1986/87:27
17 november 1986

Om bibehållande av ålderdomshemmen

Anf. 4 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag tror faktiskt att vi egentligen är mer överens än vad mina båda meddebattörer ger intryck av. Men om jag i mitt svar glömde att stryka under behovet av flexibilitet, ber jag att få rätta till detta nu. När ålderdomshemmen avvecklas eller byggs om till den standard som riksdagen så klart och tydligt har ställt sig bakom är det viktigt med yttersta varsamhet och flexibilitet i det arbetet – låt mig upprepa detta.

Jag menar att den politik som jag nu har redovisat har ett konkret och direkt stöd i de riksdagsbeslut som har fattats på senare tid. Inför den här debatten har jag mycket noga gått igenom socialutskottets yttrande till bostadsutskottet i samband med behandlingen av den proposition om förbättrade boendeförhållanden som lades fram våren 1985. Den mellanform av boendeanternativ som utskottet beskriver i sitt yttrande innebär att de äldre skall ha ett eget rum med en större bostadsyta, toalett, dusch och kokmöjligheter, och det talas också om att man bör upprätta personliga hyreskontrakt. Därmed har man lagt grunden till en boendeform som skiljer sig på några punkter från det som ålderdomshemmen i dag representerar. Socialutskottet konstaterar också i sitt yttrande att ålderdomshemmen i dag inte uppfyller kraven på den mellanform som här har beskrivits. Jag tycker det är viktigt att slå fast att det på den punkten råder mycket stor enighet och en klart uttalad policy från vår riksdag.

Bostadsutskottet för sin del konstaterade att med den beskrivning av mellanformen som socialutskottet gjorde behövs ingen ytterligare princip eller regel för den länegivning som föreslås i propositionen. Bostadsutskottet ställer sig bakom de regler som anges i propositionen.

Bostadsutskottet gör ytterligare ett viktigt konstaterande, nämligen att vi i fortsättningen bör skilja på den fullvärdiga egna bostaden och lokaler för vård. Ingen av oss bestrider att vi också i framtiden behöver institutioner för att ge vård i olika sammanhang. Jag nämnde ju också i mitt svar att när det gäller äldre människor som har bott länge i sin egen bostad kommer man i en del fall till den punkt där detta inte längre är möjligt, eftersom vårdbehovet har blivit så omfattande. Därvid måste det finnas institutioner eller andra former av kollektivt boende, vilka också de bör uppfylla högt ställda krav på boendestandard och ge möjlighet till självbestämmande och inflytande i den vårdssituation som man då kommer till.

Anf. 5 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Att ha det bra betyder inte bara eget rum med egna möbler och toalett. Att ha det bra betyder för många trygghet, någon att prata med, ett visst mått av sällskapsliv och för en hel del möjlighet att bo kvar i hemsocknen. Jag har bevittnat gråten och uppgivenheten när man tvingat gamla att flytta från socknens trivsamma ålderdomshem till centralortens servicehus. Den dagliga kontakten med gamla vänner bryts, och borta är den välkända utsikten från hemmets vävstuga. Att, som statsrådet verkar göra i sitt första svar, sätta likhetstecken mellan servicehus och aktivering är fel.

Prot. 1986/87:27
17 november 1986

Om bibehållande av ålderdomshemmen

Det finns lika goda om inte bättre möjligheter till aktivering på ålderdomshem.

Jag har under den här debatten fått lära mig – jag hoppas att jag har fattat det hela rätt – att man kan få statligt bidrag om man moderniserar ett ålderdomshem. Det tycker jag var ett alldeles utmärkt besked. Men då återstår oftast det som är det viktigaste när en kommun bygger någonting, nämligen driften. Vad gäller i fråga om statsbidrag till driften av ett moderniserat ålderdomshem? Är det möjligt att statsrådet och statsrådets parti kan gå med på statsbidrag till driften av ett sådant? Det är mycket väsentligt att få besked om detta. Visst behöver vi olika former av vård för de äldre – det är vi helt eniga om. Det är bara det att lösningen på problemen under perioden mellan det egna boendet och långvården icke alltid är lika med servicehus för alla. Därför vore det intressant att få det här med driften belyst.

Anf. 6 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det är riktigt att det råder stor enighet – det underströk jag redan i mitt första anförande. Men den enigheten gäller inte riktigt det som regeringen föreslog 1984; riksdagen modifierade regeringens förslag i vissa avseenden, bl. a. just på den här punkten. Riksdagen underströk behovet av varsamhet och flexibilitet och bad att regeringen skulle återkomma med en rapportering om hur reglerna tillämpades. Jag tillät mig att ställa frågan till Bengt Lindqvist: När kan vi få se den rapporten? Det finns nämligen uppgifter utifrån fältet – låt vara lösa uppgifter – om att man i länsbostadsnämnderna inte riktigt uppfattade detta så som vi gjorde i riksdagen. Det är möjligt att den snäva attityd som man på sina håll lär ha gentemot ålderdomshemmen har att göra med den, som jag uppfattar det, litet negativa hållning som regeringen har intagit. I svaret är det bara de negativa sidorna hos ålderdomshemmen som dras fram.

Det är också så, som Anna Wohlin-Andersson sade, att man faktiskt diskriminerar ålderdomshemmen vad gäller statsanslagen för social hemtjänst. Den sociala hemtjänst som går till eget boende eller till servicehus får kommunen statsbidrag för, men den personal som arbetar på ålderdomshem berättigar inte kommunen till något statsbidrag. Detta har det, som Bengt Lindqvist vet, förts diskussioner om i riksdagen, och vi har från vår sida sagt att det är rimligt att beräkna statsbidrag på alla personalkategorier för att därigenom få neutralitet till stånd.

Som sagt: Det vore intressant att veta om Bengt Lindqvist kan ge besked om när riksdagen kan få en rapportering om hur beslutet från 1985 tillämpas.

Anf. 7 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Låt mig på den sista frågan svara, att eftersom detta tillhör ett annat departement, nämligen bostadsdepartementet, har jag för dagen inte svaret. Jag skall givetvis ta med mig frågan till bostadsministern, och vi får väl redovisa svaret på något lämpligt sätt för socialutskottets ordförande.

Jag skulle först och främst vilja slå fast att vi är överens när det gäller omsorgen och varsamheten om de människor som i dag bor och vistas på ålderdomshem.

Vi är vidare, tror jag, överens om att också äldre människor skall ha en god boendestandard. I själva verket handlar boendet i morgondagens äldreomsorg om tre ting: för det första om en fullvärdig bostad, för det andra om en omvårdnadsnivå som motsvarar behoven, dvs. även en mycket långt gående omvårdnad kan ges i hemmet, och för det tredje om att omvårdnaden måste ges i sådana former att den enskilde har möjlighet till självbestämmande och integritet. Vi har konstaterat att dagens ålderdomshem inte uppfyller dessa tre kriterier men att det går att uppfylla dem. Vi menar därför, att när det gäller standarden för äldre människor och åldrandet i morgondagens Sverige, skall den typ av ålderdomshem som vi har i dag ersättas med en omvårdnad som motsvarar alla dessa tre krav, dvs. i de fall det rör sig om personer som har behov av en omfattande omvård. Detta är ingen prutning på något sätt, utan en avancerad målsättning som ju flyttar fram positionerna.

Nu har vi detta krav på en fullvärdig bostad för alla och möjlighet att bo kvar även för den som har omfattande handikapp och vårdbehov, och då kan man omvänt ställa frågan: Vem är det på sikt som denna standard inte skall komma till godo? Jag förmedlar gärna uppgiften att 50 % av dem som bor på ålderdomshem i dag inte själva har bestämt att de skulle dit. Detta kan vara intressant att fundera över.

Jag menar att i morgondagens samhälle skall alla ha rätt till en fullgod bostad och omvårdnad i hemmet, på sådana villkor att det finns möjligheter till både självbestämmande, sociala kontakter och integritet för den enskilda människan.

Så upprepar jag igen: Vi måste vara mycket varsamma med de människor som finns på dagens ålderdomshem, så att de som har vant sig vid de rutiner som finns där och utvecklat sitt liv utifrån de förutsättningarna inte kommer i kläm.

Anf. 8 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Det här tycker jag är en intressant debatt. Jag vill tacka statsrådet för att han går in i debatten och verkligen försöker svara på våra frågor.

Som slutord vill jag säga att jag hoppas att kravet på fullvärdig bostad och personlig integritet inte går ut över det som många av dagens åldringar anser så värdefullt i ålderdomshemmen, nämligen den sociala gemenskapen, trivselfaktorn och dygnet-runt-tryggheten. Detta anser jag är oerhört väsentligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
1986/87:63 till justitieutskottet

Prot. 1986/87:27
17 november 1986

Meddelande om interpellationer

5 § Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1986/87:3 till finansutskottet

6 § Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1986/87:1-3
Justitieutskottets betänkanden 1986/87:1, 2 och 4
Lagutskottets betänkanden 1986/87:5, 6 och 8
Utrikesutskottets betänkanden 1986/87:1-3
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1986/87:2 och 3
Socialutskottets betänkanden 1986/87:6 och 8
Utbildningsutskottets betänkande 1986/87:1
Trafikutskottets betänkande 1986/87:3
Jordbruksutskottets betänkanden 1986/87:5 och 6
Näringsutskottets betänkanden 1986/87:4 och 5
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1986/87:5-7

7 § Anmäldes och bordlades
Skrivelse
1986/87:75 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen

8 § Anmäldes och bordlades
Motion
1986/87:Sk103 av Leif Olsson
Ändring av tidpunkten för avlämnande av självdeklaration vid 1987 års taxering, m. m. (prop 1986/87:64)

9 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 14 november

1986/87:85 av *Karin Ahrland* (fp) till utrikesministern om de politiska förhållandena i Afghanistan, m. m.:

I somras meddelade Sovjets ledning att man avsåg att kalla hem sex regementen från Afghanistan före årets slut. Detta meddelande fick liksom beslutets verkställighet för någon månad sedan stor publicitet. Journalister från väst bjöds också till Kabul för att bevittna och beskriva de 6 000-7 000 soldaternas återtåg. Hela aktionen kan enkelt uttryckt betraktas som ett stort propagandajippo. I verkligheten var det ju fråga om att endast 5 % av de sovjetiska trupperna återkallats. Journalisterna fick inte röra sig fritt i landet

eller ens i Kabul och har därför inte kunnat rapportera till den fria världen om vad som verkligen sker i Afghanistan under Sovjets ockupation.

Många fakta finns ändå som bevisar att Gorbatsjov hade rätt när han en gång kallade Afghanistan "ett blödande sår". Den som håller i kniven ser också blodet!

Fakta är att snart fem miljoner afghaner tvingats fly från sina hem och sitt land; fakta är att civilbefolkningen skadas, svälter och lider av terrorbombningar och helikopteranfall; fakta är att det är fråga om både folkmord och kulturmord, eftersom många för hela världen oersättliga kulturskatter skadats genom kriget.

Fakta är också att motståndsviljan hos afghanerna är mycket stark och ordet kapitulation närmast okänt.

Fakta är dessutom att de olika politiska partierna i motståndsrörelsen numera har kunnat ena sig i fråga om ledarskap och representation utåt. Det är då viktigt att dess företrädare tas emot och erkänns av regeringarna i den fria världen.

Sverige har hittills aldrig tvekat att skarpt fördöma ockupationen och dess följder. Vi har också självklart lämnat humanitärt bistånd. I FN har alltsedan ockupationen en för varje år starkare majoritet uppmanat Sovjet att dra sig tillbaka – utan resultat. Det är alltför tydligt att det inte är tillräckligt att FN:s specielle rapportör Felix Ermacorar i tre rapporter har kunnat bevisa vilka fasänsfulla illdåd som begås. Ermacorar har heller inte fått inresetillstånd i landet, vilket hans motståndare använder som argument emot hans rapporter.

Inom FN-systemet finns ju emellertid ett antal organisationer för olika specialområden såsom ILO, FAO, UNESCO, UNICEF. Förutom att de genomför olika projekt har de ofta en utredande verksamhet och kan genom denna samla fakta – som kan ge upphov till debatt.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen uttalat sitt stöd för det afghanska folkets självbestämmanderätt. Samtidigt har det funnits viss tveksamhet inför förslag om svenska initiativ angående Afghanistan inom FN:s olika fackorgan. Som skäl har bl. a. angivits en strävan att så långt möjligt söka vidmakthålla arbetsfördelningen mellan FN:s olika organ och undvika att politiska konfliktfrågor försvårar arbetet inom deras egentliga ansvarsområden.

Utrikesministern har nu själv i en tidningsartikel förklarat att det låter rimligt att Sverige i UNESCO tar initiativ för att UNESCO skall inskrida och skydda vad som är kvar av den unika bebyggelsen i Herat. Även om Sveriges huvudlinje alltför må vara att upprätthålla den rådande arbetsfördelningen inom FN-systemet går det inte att bortse från att befolkningens lidanden i Afghanistan, som varit ockuperat i snart sju år, ökar för varje dag, vecka, månad och år och, inte minst viktigt, att motståndsrörelsen behöver allt moraliskt stöd, så att kriget i Afghanistan inte blir det glömda kriget.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga utrikesministern:

1) Är utrikesministern beredd att officiellt ta emot ett besök av en företrädare för motståndsrörelsen?

Prot. 1986/87:27
17 november 1986

Meddelande om interpellationer

- 2) Är utrikesministern beredd att överväga svenska initiativ inom FN:s fackorgan i syfte att utreda och debattera förhållandena inom landet?
- 3) Om svaret är nej, är regeringen beredd att stödja sådana initiativ, ifall de kommer från ett annat land?
- 4) Har regeringen några andra planer för ett svenskt agerande i Afghanistanfrågan?

1986/87:86 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till socialministern om förskrivningen av beroendeframkallande läkemedel:

Debatten om läkemedelsmissbruk har hittills i huvudsak handlat om den lilla grupp människor som besöker många läkare och på olika sätt lurar till sig recept och ibland t. o. m. förfalskar recept för att komma över narkotikaklassade läkemedel. Men den stora gruppen läkemedelsberoende är människor som följer läkares ordinationer, aldrig springer till flera läkare och än mindre förfalskar.

I Sverige kan vi utifrån olika undersökningar uppskatta att ungefär 80 000 människor är beroende av lugnande mediciner som Valium, Rohypnol, Sobril osv. Anledningen till att människor börjar äta beroendeframkallande lugnande läkemedel är vanligen att de sökt läkare på grund av sorg, oro och ångest. De följer läkares ordination, många äter t. o. m. lägre dos än läkaren föreskrivit. Bensodiazepinernas terapeutiska/medicinska verknings-tid varar fyra till åtta veckor, men tusentals människor fortsätter att äta den lugnande medicinen för att de får abstinensbesvär om de försöker sluta. Den bensodiazepinframkallade abstinensen skiljer sig från abstinens framkallad av alkohol och narkotika. En alkohol- eller narkotikaabstinens är över på en vecka. Bensodiazepinabstinens kan vara upp till ett halvt år. Ofta kommer abstinensbesvären i vågor med månaders mellanrum.

På så sätt skapas läkemedelsberoende egentligen utan patientens egen förskyllan. Nio av tio recept på psykofarmaka skrivs ut i öppenvården. De flesta recept på bensodiazepiner skrivs ut av allmänläkare utan kompetens i psykiatri.

Inom sjukvården finns knappast några resurser för att ta hand om läkemedelsberoende människor. I Stockholms län har man inom slutenvården sex platser på S:t Görans sjukhus. RFHL (Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare) i Stockholm har under de tio år som förbundet arbetat med hjälp åt läkemedelsberoende haft mer än 2 000 hjälpsökande. Utöver de sex slutenvårdsplatserna och RFHL:s insatser finns i Stockholmsområdet ingen kvalificerad hjälp att få.

När det gäller alkoholmissbruk och narkotikabruk uttalar samhället en klar uppfattning. Socialstyrelsen reagerar på varje förändring i konsumtionsmönstret, och det råder nu en bred enighet om uppfattningen att den totala konsumtionen av alkohol har betydelse för alkoholskadornas omfattning. På samma sätt finns det skäl misstänka att beroende av och missbruk av lugnande läkemedel är relaterat till totalkonsumtionen av bensodiazepiner. Genom att minska förskrivningen av bensodiazepiner till en medicinskt acceptabel nivå skulle människor kunna besparas läkemedelsberoendets lidande.

Med hänvisning till vad som anförts frågar jag socialministern:

1. Kommer regeringen att föreslå några åtgärder för att få ner förskrivningarna av bensodiazepiner?
2. Kommer regeringen att vidta åtgärder för att öka tillgången på kvalificerad vård och behandling för dem som är läkemedelsberoende?

1986/87:87 av *Kjell-Arne Welin* (fp) till kommunikationsministern om en fast trafikförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn:

Svenska och danska regeringsledamöter har i massmedia tillkännagett uppfattningen att en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn kan stå klar under åren 1992–1995.

Den fasta förbindelsen skulle endast omfatta landsvägs- och lättare spårbunden trafik.

Flera kommuner, bl. a. Helsingborg, planerar att under kommande år investera betydande kapital i hamnar, färje- och järnvägsterminaler/stationer, vägnätet, järnvägstunnlar, bangårdar etc.

Dessa investeringar kan bli ekonomiskt försvarbara endast under förutsättning att färjetrafiken mellan Sverige och Danmark/Tyskland fortsätter i samma omfattning som hittills under några årtionden framöver.

Kommer en fast förbindelse till stånd redan i mitten av 1990-talet, måste kommunerna längs Öresund snarast meddelas härom.

Debatten om fast förbindelse har som bekant pågått under många år utan några konkreta resultat. I de senaste årens diskussioner har framför allt två alternativ utkristalliserats:

1. en landsvägsbro mellan Malmö och Köpenhamn
2. en järnvägstunnel mellan Helsingborg och Helsingör.

Kommunernas trafikinvesteringar är långsiktiga, varför det är nödvändigt att de ges klara besked om regeringens planer inom detta område.

Eftersom en ny lösning av Öresundstrafiken i dag uppfattas som trolig av såväl svenska som danska regeringsledamöter är det av stor vikt för kommunerna i Öresundsområdet att erhålla besked om nya förutsättningar gäller.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Är det enligt kommunikationsministern sannolikt att fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn kommer att stå klar senast 1995?

1986/87:88 av *Hans Dau* (m) till statsrådet Birgitta Dahl om statsbidrag till stödutfodring av renar:

Olyckan i Tjernobyl har medfört en ökad medvetenhet om att våra livsmedel påverkas av radioaktivt nedfall. Medvetenheten tycktes hastigt påkommen hos de ansvariga, eftersom gränsvärdet för radioaktivitet i någon sorts panik sattes till 300 Bq/kg endast några dagar efter olyckan. Att gränsvärdet sattes så lågt har medfört stora problem för olika befolkningsgrupper. Hårdast har de renskötande samerna drabbats. Renskötet har i stora delar av renskötselområdet bequerelvärden avsevärt överstigande

gränsvärdet. Det får följaktligen inte säljas som livsmedel. Renarna äter lavar som tar upp ovanligt mycket cesium. Därför riskerar gränsvärdet att överskridas även följande år. Detta vore inget mindre än en katastrof för hela samekulturen.

Samerna har redan lidit avsevärd skada inte minst psykiskt. Nu gäller det att begränsa skadan så mycket som möjligt. Det är viktigt att renköttet redan nästa år får säljas som vanligt. En möjlighet som står till buds är att låta renarna få ett tillskott av foder som innehåller en hög halt av kalium och är garanterat fritt från radioaktivitet under vintern för att på så sätt få ner cesiumhalten. Halveringstiden av radioaktiviteten i djuren rör sig om cirka en månad. Även relativt höga halter hinner på så sätt reduceras avsevärt.

Tillsammans med nästa års sommarbete, vilket bör vara cesiumfritt, och tidigare lägd slakt är förutsättningarna för att becquerelhalten i renköttet understiger gränsvärdet mycket stora. Det allmänna bör svara för merkostnaderna i samband med stödutfodringen. Hela renskötselområdet bör omfattas av stödet.

Är statsrådet beredd att medverka till att ett sådant stöd som ovan beskrivits införs?

1986/87:89 av *Pär Granstedt* (c) till kommunikationsministern om järnvägens kapacitet på sträckan Stockholm-Södertälje:

En utökad järnvägskapacitet mellan Stockholm och Södertälje är utan tvivel en mycket angelägen uppgift. Den föreslagna nya järnvägssträckningen mellan Flemingsberg och Järna genom Grödinge har dock vällat en betydande oro bland friluftss- och miljöintresserade inom framför allt Huddinge och Botkyrka. Trots att SJ i projekteringen tagit vissa miljöhänsyn innebär förslaget som det nu föreligger betydande ingrepp i ett ur miljösynpunkt mycket känsligt och intressant område.

Tiotusentals friluftss- och sportintresserade inom södra Storstockholm ser Lidaområdet som något av ett centrum för sitt friluftsliv. Områdets kvaliteter kommer dock att avsevärt försämrats, eftersom järnvägen planerar att skära det mitt itu. Störningar från tågtrafiken kommer att ytterligare bidra till att göra det mindre attraktivt. Många upplever den planerade järnvägssträckningen som ett hot mot hela Lidaanläggningens framtid.

Inom Grödinge är avsikten att järnvägen kilometervis skall gå igenom ett erkänt storslaget och vackert naturlandskap, som dessutom enligt den fysiska riksplaneringen är av riksintresse för kulturminnesvården. Vid Malmbro-Korsnäs skulle järnvägen gå rakt igenom ett synnerligen rikt fornlämningsområde med bl. a. Stockholms läns största koncentration av stenåldersboplatser – en av de största också i ett riksperspektiv. Här finns inte mindre än 17 boplatser, däribland den välkända Korsnäs boplatserna från 2 000-talet f. Kr.

Det råder för närvarande en stor osäkerhet om huruvida den föreslagna järnvägssträckningen kommer att få en tillräckligt ingående prövning ur miljösynpunkt och ur kulturhistorisk synpunkt.

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om att få ställa följande frågor till kommunikationsministern:

1. Hur avser regeringen att säkerställa att SJ:s planer på en järnväg genom Grödinge får en tillräckligt ingående prövning ur miljösynpunkt, ur kulturhistorisk synpunkt och med hänsyn till friluftslivets särskilda behov i storstadens närhet?
2. Avser regeringen att överväga också andra sätt att öka järnvägens kapacitet mellan Stockholm och Södertälje än genom den föreslagna Grödingebanan?

1986/87:90 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Bengt Göransson om statsbidraget till fristående skolor:

När riksdagen 1982 beslutade om ett statsbidragssystem för fristående skolor, behandlades också frågan om hur länge en fristående skola bör vara i drift innan statsbidrag skulle kunna beviljas. Den kommitté som utrett frågan, SEH-kommittén, framhöll att undervisningen i de skolor som skall kunna komma i fråga för statsbidrag skall vara av god kvalitet. För detta krävs enligt kommittén att skolan bedriver sin verksamhet under en viss tid, och man föreslog därför en kvalifikationstid på tre år och ett successivt införande av statsbidraget. Man föreslog dock också att *regeringen skall kunna medge undantag från bestämmelserna om kvalifikationstid och successivt införande av stödet.*

Föredragande statsråd instämde i att regeringen *normalt* inte skulle förklara en skola bidragsberättigad, om den inte har bedrivit sin verksamhet i minst tre år.

Utbildningsutskottet skriver i sitt av riksdagen godkända betänkande:

”Av propositionen framgår att regeringen, om särskilda skäl föreligger, skall kunna medge undantag från kvalifikationstiden om tre år för statsbidrag. Utskottet utgår ifrån att regeringen gör undantag från huvudregeln i fall då så befinns rimligt.”

Enligt pressuppgift beslutade regeringen den 13 november att avslå Höglandsskolans i Stockholm ansökan om statsbidrag med hänvisning till treårsregeln. Denna skola har varit verksam med i huvudsak samma inriktning i ett halvt sekel. Att skolan nyligen upphört att ha kommunal huvudman och ombildats till friskola har knappast påverkat skolans inriktning och kvalitet. Regeringen kan alltså bygga sin bedömning av skolan på ca 50 års erfarenhet.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att få ställa följande fråga till statsrådet Göransson:

Vill regeringen klargöra vilka omständigheter som bör råda för att den av riksdagen fastställda möjligheten till undantag från bestämmelsen om tre års kvalifikationstid för statsbidrag till fristående skolor skall komma till användning?

1986/87:91 av *Pär Granstedt* (c) till kommunikationsministern om föreslagna personalinskränkningar inom lotsväsendet i Stockholms län:

Sjöfartsverket har framfört förslag om personalinskränkningar inom lotsväsendet i Stockholms län som i praktiken innebär nedläggning av

Prot. 1986/87:27
17 november 1986

Meddelande om frågor

Svartklubbens lotsplats och uppfattas som ett steg mot nedläggning också av lotsplatsen i Landsort. Dessa föreslagna åtgärder skulle innebära nya led i en nedrustning av statens service i skärgårdarna som inger allvarlig oro såväl bland bofast skärgårdsbefolkning som inom den yrkesmässiga sjöfarten och båtsporten.

1976 beslöt riksdagen om en nationell skärgårdspolitik med målet att bevara en bofast befolkning i skärgården. Detta ansågs nödvändigt inte bara för att bevara kultur-, natur- och bebyggelsemiljöer utan också för att klara sådana angelägna samhällsuppgifter som övervakning, räddningstjänst m. m. Den nu pågående successiva neddragningen av samhällets verksamhet i skärgården måste anses stå helt i strid med denna nationella skärgårdspolitik.

De föreslagna indragningarna skulle av allt att döma få många allvarliga konsekvenser. Behovet av den service som lotsplatserna kan ge är snarast i ökande i de berörda områdena. En indragning av Svartklubbens lotsplats skulle få svårartade konsekvenser för sjöfart och säkerhet i Roslagen. Under senare år har en ny hamn byggts i Hargshamn med en omfattande sjöfart. Också Hallsta pappersbruk alstrar genom sin utbyggnad en kraftigt ökad båttrafik. Kärnkraftsanläggningen i Forsmark skapar alldeles specifika säkerhetsproblem i området. Till det kommer den ständigt ökande fritidsbåttrafiken.

Också i fråga om Landsort kan konstateras att den industri- och hamnutveckling som förväntas i Nynäshamn kommer att ställa mycket stora resurskrav på lotsväsendet. Också i det här området ökar fritidsbåttrafiken starkt.

I bägge fall kan konstateras att lotsplatserna är viktiga baspunkter för den bofasta skärgårdsbefolkningens säkerhet och inte minst för yrkesfiskets intresse.

Det finns ingenting i sjöfartens utveckling i de berörda områdena som motiverar en neddragning av samhällets lotsservice. Tvärtom skulle den faktiska utvecklingen snarare motivera en utvidgning. Det måste vara svårt att acceptera att sjöfartsverkets budgetproblem skall få föranleda en sänkt säkerhets- och servicenivå i de här aktuella, mycket känsliga områdena.

Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Vad är regeringens uppfattning om statens ansvar för säkerhet och service i våra skärgårdsområden?

10 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 november

Prot. 1986/87:27
17 november 1986

Meddelande om frågor

1986/87:155 av *Ingrid Hasselström Nyvall* (fp) till kommunikationsministern om persontrafiken på järnvägssträckan Kalmar/Karlskrona–Göteborg:

På linjen Kamlar/Karlskrona–Göteborg vill transportrådet enligt uppgift ersätta viss tågtrafik med busstrafik.

Är detta början på nedläggning av järnvägslinjerna mellan sydöstra Sverige och Göteborg – linjer av stor vikt för både person- och godstrafik? Kalmar har i dag en av de sämsta tågförbindelserna i landet vad gäller Stockholm.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern:

Avser regeringen medverka till en nedläggning av persontrafiken på linjen Kalmar/Karlskrona–Göteborg?

den 17 november

1986/87:156 av *Birgitta Hambraeus* (c) till bostadsministern om statsbidrag till energisparrådgivningen:

Regeringen Fäldin införde statsbidrag till kommunerna för energisparråd-givning. Det byggdes upp en kompetens i många kommuner för att kartlägga kommunens byggnader ur energisynpunkt och för att ge råd både till allmänheten och till kommunala organ om hur energihushållningen kunde förbättras. Detta statsbidrag upphörde den 1 januari 1986. Nu håller den värdefulla kompetensen på att skingras. Rådgivningen har slutat i många kommuner.

Det sänkta oljepriset och elrean har minskat det spontana intresset för energihushållning. Privatekonomiskt lönar det sig på kort sikt inte tillräckligt att spara energi, för att man skall prioritera denna investering i en trängd ekonomi. Men långsiktigt och för landet är det en stor vinst. Det är därför motiverat att staten lämnar bidrag. Regeringen uttrycker ofta i ord hur viktigt det är att energihushållningen intensifieras, men i praktiken försvårar man den.

Med anledning av det anförda hemställer jag om att till bostadsministern få ställa följande fråga:

Ämnar statsrådet se till att statsbidraget till energisparråd-givningen i kommunerna återinförs?

11 § På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 12.31 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då det till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandet väntades föreligga.

12 § Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00.

Prot. 1986/87:27
17 november 1986

13 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1986/87:66 Höjning av skatterna på alkoholdrycker och tobak, m. m.

14 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1986/87:4 Vissa alkoholpolitiska frågor

15 § Kammaren åtskildes kl. 15.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson